

s tem nismo nič povedali o njihovi nacionalni pripadnosti, lahko so to Čehi, lahko Slovaki. Tako v SPor 4. 8. naslov pravilno ugiba: Prvaki sveta — Českoslovaki? Besedilo pa nasprotno samo enkrat govori o českoslovaški tekmovalni vrsti, drugače pozna samo Čehe in Čehinje. Ko so bili ob državnem prvenstvu »Partizana« v Mariboru navzočni tudi gostje iz ČSR, jih je LjP 8. 7. pravilno imenovala »telovadce českoslovaške telovadne organizacije«. Toda isti dan je priobčila člančič pod naslovom »Češki telovadci v Mariboru«, tu pa je govorila samo o čeških gostih in čeških telovadcih. List sam priznava, da je šlo za državno reprezentanco ČSR, saj poroča, kako so ob začetku zaigrali njihovo državno himno in dvignili njihovo državno zastavo. Upajmo, da sta državno himno predstavljali skupno češka Kje dom je moj in slovaška Nad Tatro se bliska in ne mogoče samo prva.

Huje so Čehi in posebno Slovaki lahko prizadeti, če ne ločujemo pojmov v kulturi. Ko je LD pisal 22. 5. o kongresu pisateljev ČSR in nekaterih drugih kulturnih dogodkih, je dal temu poročilu naslov Iz češkega kulturnega življenja, pa je dejansko šlo za poročilo o zborovanju čeških in slovaških književnikov in za novice o kulturnih dogodkih med Čehi in med Slovaki. Državne nagrade ČSR so seveda českoslovaške, torej ne češke in ne slovaške, saj se dele za dela z obeh nacionalnih področij. Če je V. Závada dobil nagrado za svojo pesniško zbirko, ki spada med najznačilnejše češke pesniške knjige zadnjih let, je to pravilno, toda njegova nagrada ni bila češka, ampak českoslovaška. Skladatelj Aleksander Moyses seveda ob isti priložnosti ni mogel dobiti češke nagrade, ne samo zato ne, ker je čistokrven Slovak, ampak tudi zato, ker so bile nagrade deljene v državnem merilu. Če bo prišla k nam českoslovaška umetniška razstava, bo vsebovala dela čeških in slovaških umetnikov, ko pa gledamo film »Jan Hus«, bomo rekli, da je to češki film, nasprotno pa sta »Jánošík« ali »Rodna zemlja« slovaška filma.

Kaj pravi o teh imenih SP? V besednjaku navaja izraze Čeh, Čehinja, Češko, češki, in uvodnih poglavjih (19, točka 5) pa tudi žensko obliko pokrajinskega poimenovanja Češka, ki vsekakor spada tudi v besednjak, saj je dejansko najbolj uporabljana. Pod besedo Slovak je navedeno Slovaško in Slovaška. Čehi ne prebivajo samo na Češkem, tako se imenuje le ena upravna enota ČSR, ampak tudi na Moravskem ter v Šleziji. Nasprotno so Slovaki združeni v eni samoupravni enoti, Slovaški. Če hočemo imenovati vse pokrajine ČSR, kjer žive Čehi, potem uporabljamo za to izraz »češke dežele«, »češke pokrajine«. Kadar hočejo uradni krogi ČSR poudariti nacionalni sestav republike, tedaj uporabljajo besedno zvezo »češke pokrajine in Slovaška«. Za državno celoto navaja besednjak besede Čehoslovak in Českoslovaško, Češko-slovaškega. Vsekakor je tu treba vpisati tudi žen. obliko Českoslovaška, Češko-slovaške. Po zgledu Čehoslovak (nihče pač ne piše Čehoslovak!) pa mora enako pravico imeti tudi Čehoslovaška ter čehoslovaški, saj sta brez dvoma najbolj v rabi.

Viktor Smolej

JURČIČEV ZAVOD IN MULJAVA

V letošnjem Jeziku in slovstvu (str. 283) je pod tem naslovom izšel Viktorja Smoleja zapisek o imenu Jurčičevega rojstnega kraja. V sestavku je tudi stavek: »Zdaj se je v JiS (4. št.) pojavilo še ime Zavoj: v članku Jurčič romantik govori pisec, da je bil Jurčič doma ,z Zavoja na Muljavi.« V oklepaju pripominja, da je mogoče to tiskovna napaka za Zavod. — Kot pisec omenjenega članka moram resnici na ljubo oprostiti tiskarskega škrate vsake krivde, ker sem sam zagrešil ta Zavoj. Pa si ga nisem izmislil, marveč povzel po Slodnjakovem Pregledu slovenskega slovstva (str. 242): »Oče (Jurčičev) se je priženil na majhno kmetijo ,na Zavoju', ob cesti s Krke v Stično.« Podobno je storil tudi Janež v svojem Pregledu zgodovine jugoslovanskih književnikov (246—247), kjer piše: »Stiški kočijaž Marko je z ženo, Marijo Jankovičovo, dobil majhno kmetijo ,na Zavoju', zato se je hiši po domače reklo Pri Zavojščku.« Pa že Grafenauer je zapisal v svoji izdaji Jurčičevih spisov »Zavod ali Zavoje«. Po omenjenem zapisku V. Smoleja in pisca v Slovincu z dne 24. 11. 1939 pa je edino pravilno ime Jurčičevega rojstnega kraja Zavod, zato

bo treba Zavoj opustiti. Kljub temu v raznih izvedenkah ni povsem nemogoč, saj se je Jurčič sam podpisoval Zavojšček, kar je po vsi priliki nastalo iz Zavodšček. Glas d je namreč v številni konzonanci izpadel, potem pa se je, kakor uči Ramovš v svojem Konzonantizmu (170), pred dentalnim konzonantom izobrazil prehodni j, kakor kažejo primeri grajski, blejski, ojster, gojzd itd. Nazadnje bi po Zavojščku utegnil na novo nastati Zavoj. *Fr. Jesenovec*

Fr. Bezljaj (SR 1955, 13—14) in J. Kelemina (SR 1956, 180) navajata iz 16. stoletja izpričano besedo zavod s pomenom »zemljišče, ki ga je nekdo odtegnil splošni rabi in si ga zato prigradil« (Kelemina). Ugibanje, da naj bi bilo ime Zavojšček v zvezi s krajevnim poimenovanjem »za vodo« (SiJ 1956/57, 283), spada v ljudsko etimologijo. Zavodu vsebinsko in zgodovinsko ustreza pomen ograjene ali prigrajene gozdne parcele. *Viktor Smolej*

Odgovori in pogovori

TUDI »ŠTAJERSKI« NAGLAS JE LAHKO PRAVILEN!

Mnogi štajerski izobraženci se v svojem govoru boje uporabiti kje naglas, kakor ga ima narečje. Pri tem se jim zdi kaj preprosto in važno pravilo, da je beseda tem bolj pravilno književno naglašena, čim bolj je njen naglas zdrknil proti koncu besede. Ponekod se celo zdi, da se kar boje — naglašati pravilno. Če bi se tega zavedali, bi pač olajšano začutili, da lahko govore domači jezik upravičeno tudi takrat, kadar se želijo izražati »književno«.

Neprijetno mi bije v uho, kako moji rojaki v šoli nekatere besede oziroma oblike naglašajo drugače, kakor pa bi govorili n. pr. s svojimi domačimi ali sorodniki v domačem kraju. To opažam kar pri zelo mnogih učiteljih, pa bodi na osnovni ali na srednji šoli.

Ruplovo »Pravorečje« navaja v poglavju ‚Poudarek‘ pri glagolih četrte vrste razlikovanje med nesestavljenimi in sestavljenimi glagoli: Skupina glagolov ima v glavnem poudarek na obrazilu: grešim, grešiti, grešil, grešila -o, zgrešen; delím, delíti, delil, delila -o, deljen. V sestavljenkah pa se v opisnem deležniku pomakne poudarek na osnovo: pogrešiti — pogrésil, zgrésil; tako imamo torej dvojice: hladil — prehládil, krasil — okrásil, budil — obúdil, pretíl — zaprétil, slepíl — oslépil, valíl — preválil itd. Dalje: boril — pribóril, lovíl — ulóvil ter tako: vlóžil, poróčil, znébil, urédil, narédil, povzróčil itd. Medtem pa slišim v šoli od učiteljev in učencev skoraj le naglase, kakor razveselil, uredil, znebil itd., kar ni niti narečno niti knjižno pravilno. Pravorečje dovoljuje naglas na osnovi v takih primerih celo v ženskih in drugih oblikah (polénilo, odpústili, spódilo, poobláčilo, zgódilo, nalóžili itd.). Ne verjamem, da gre tu le za analogijo, kajti štajerski govor pozna le prej navedeni poudarek; bolj bo držalo, da se res bojimo, da ne bi preveč kazili knjižne izreke, če bi govorili preveč »po štajersko«.

Z malo truda in volje se bo torej treba zavzeti, da bomo naglašali tako, kakor je prav in kakor smo se naučili doma — pa čeprav na Štajerskem!

Ob tem se spominjam, kako bi rad tudi Belokranjec, preprost človek, »popravil« kdaj svoj »nepravilni« naglas. Tam je pač mnogo bolj kakor na Štajerskem poudarek pomaknjen bliže začetku besede (»peč kádi«) in tako je skušala šestnajstletna deklica reči: »To je bilo v naši vasi«, ker je pač bila slišala, da pravimo knjižno »(blizu) vasi«, »(od naše) vasi«, pa pri tem prezrla, da pa rečemo tudi »(proti) vasi«, »v vasi« itd. Stiriletna hčerka mi je za bivanje v Črnomlju rekla: »Kajne, da se ne reče pométa, ampak pometá?«

Znanja je treba kar skoraj nekaj več, kadar hočemo dokazati pravilnosti v jeziku, kakor pa v primerih, ko hočemo samo ugotavljati nepravilnosti!

F. Vernik